

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6frt.
 Fél " 3.50k.
 Negyed " 1.50k.
 Egyszeri szám ára 12kr.

Lapfőmunkatárs és szerkesztő:
KORBULY JÓZSEF
 Főmunkatárs:
HEGEDÜS ISTVÁN.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monostor
 utca 20sz.

Ny. Stein J. Kolozsv.

Metsz. Fiedler K.

H I R D E T É S E K.

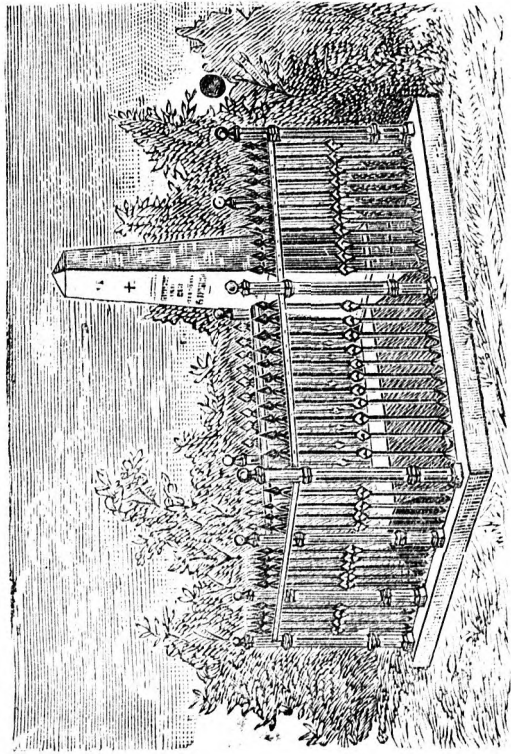

AZ ELSŐ ERDELYI FUVÓ-EGYÁS

KOLOZSVARTT.

(19) (8-10)

Van szerencsém a már több mint 14 év óta fennálló és jó hírnévnek örvendő gyáramat a t. cz. közönség becses figyelmébe ajánlani. Bátorkodom egyszersmind tudatni, hogy mindféle **gép-mű** és **épület-lakatos munkákat**, fűgyszintén vert-vasból

SIR-ÁGSOZATOKAT,
lépcsőzeteket,

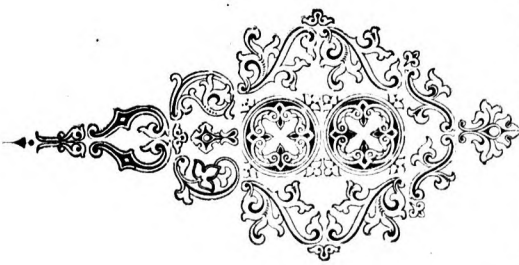
VILLÁMHÁRÍTÓKAT

stb. a legrövidebb idő alatt,
legolesőbb árban, elké-
szítetek.

Minták és rajzok a világ
leghíresebb vasgyáraiból ki-
került rajzok után ké-
szülnek.

Minta-rajzok, műminták kívánatra adatnak, vagy vidékre postán bérmentve küldetnek.

SEEMANN JÓZSEF.

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN

VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállításon

„ARANY ÉREMMEL“

kiüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben
részesített

S I N G E R

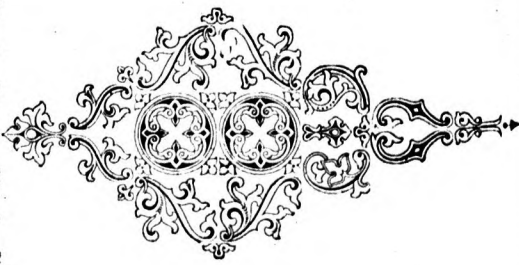
varrógépeket készpénz, vagy **1 frt** heti rész-
letekbeni fizetések és **hat évi** írásbeli **jót-
állás** mellett ajánlja

Neeser János és társa

Kolozsvárt, Iordautca 1. sz.

(7)

(20-52)

FRANCZIA MODORBAN BERENDEZETT
EGÉSZ ÚJ
NŐI KÉZIMUNKA ÜZLET.

Lászlóffy József
Kolozsvárt, (főtér, Szathmáry-ház.)

Ajánlja a legjobb minőségű kötő fonalait, hárász, czérna, apróság és a női kézi munkához szükséges mindenféle kellékeit s gondosan összeállított raktárát. Nagy választék fehér és színes patent és sima kötésű férfi-, női- és gyermek-harisnyákban.

Miederek, csipkék, szalagok, bodrok, béllés-nemüek és gombok. Horgolás, himzés és filet munkához való anyagok; Congress, Java, Panama, Coble, Canava stb. szöveteit; továbbá fehér és színes Mignardis, Point d'Le-et stb. diszély-szalagok készleteit.

Minden nálam vásárolt diszélyhez mintát díjmentesen szolgáltatok.

Mivel a női kézi munka az utóbbi időben igen előre haladt, igyekeztem minden hozzá való anyagot beszerezni, úgy, hogy azokat a divatlapokból választott minta után nálam a t. közönség megtalálhassa.

Becsés pártfogásukat kérve vagyok

(21)

illő tisztelettel

LÁSZLÓFFY JÓZSEF.

(6—6)

Vidéki megrendelések posta útján azonnal teljesíttetnek; csomagolási-díj nem számítatik.

MEGJELENTT
és Kolozsvárt csupán
STEIN JÁNOS
zeneműkereskedésében kapható:

Guzsajosban. 4 székely népdal. 1. A fuszujka szá-
ra. 2. Jaj de búsan harangoznak. 3. Sóvárardon nevedkedtem.
4. Huszár vagyok, azzá lettem. — Énekhangra zongorakisé-
rettel átirta Lányi Ernő. 80 kr.

Parlagi rózsák. 5 kedvelt népdal. 1. Ha megha-
lok, temetőbe visznek. 2. Holdvilágos, csillagos az éjszaka.
3. Kalapom, kalapom csúrgóra. 4. Jaj Istenem, jaj de baj.
5. Az anyám arra kért. — Énekhangra zongorakisérettel al-
kalmazta Lányi Ernő. 80 kr.

Piknik. Rezgő-polka. Zong. szerző Salamon J. 50 kr.
Székely-induló. Zongorára szerző Schlögel L. 50 kr.

Kolozsvári bokréta. 5 eredeti magyar népdal.
1. Keskeny utcán. 2. Zöld a mező. 3. Fényes napsugár.
4. Arany kantár. 5. Kolozsvári magyar leány. — Énekhang-
ra zongorakisérettel szerző Lányi Ernő. 1 ft 20 kr.

Chou-Chou. Keringő. Zong. szerző Salamon J. 80 kr.
**Máramarosi „Magyar-román” festvéri-
ség.** Négyes. Zongorára szerző Doroszlai Adolf. 75 kr.

Adél-négyes. Zongorára szerző Doroszlai A. 75 kr.
Felhívás tánczra. Tipegő. Zong. szerző Deutsch. A.

1-ső magyar ábránd. Zongorára szerző Szenko-
vits Gyula. 1 ft 50 kr.

Krakovianka. Lengyelke. Zongorára szerző Ma-
zalik. 50 kr.

Meteor-polka. Zongorára szerző Atala. 60 kr.

József- (DeFillir) induló. Zongorára szerző Schlö-
gel Lajos. 60 kr.
50 kr.

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDA.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ KOLOZSVÁRT.

Ajánlja az ev. ref. főtanoda általa már 35 éven át kezelt és legujabban a kor igényeinek megfelelőleg a legmodernebb betűkkel berendezett

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁIÁRT.

A könyomdában szakképzett metsző és nyomó van alkalmazva.

A nyomdai gépek elegendősége, valamint a munkaerő teljes száma lehetővé teszi, hogy minden

KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI MUNKÁT

határozott időre, tisztán, izléssel s oly olcsó árban képes előállítani, hogy bármely hazai nyomdával versenyezhet.

A munkához szükséges papírt csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemű és nyelvű **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok részére szükséges rovatos ívek, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszertári jelzetek, bor, rozsolis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözetek, vámjegyek, vásárcédulák, hirdetmények, bármily nagyságu falragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések Stein János könyv- és zeneműkereskedésébe (bel-középutca 1. sz.) vagy a nyomda helyiségébe (bel-farkasutca 20. sz.) intézendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előjáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkivántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös súlyt fektet. A községi bíróságok részére szükséges nyomtatványokból raktárt tart s azokból kis mennyiségben **keves számra** is jutányos áron szolgál

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " — "
Egész évre	6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

LAPTULAJDONOS ÉS FELELŐS SZERKESZTŐ:

KORBULY JÓZSEF.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDŰS ISTVÁN.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Huszonegyedik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. május 18.

KORUNK ÁRNYKÉPE.

(Folytatás.)

Restalozza e szavakra fakad: Mi a hitnek látszatával bírnak hit nélkül, a szeretet látszatával szeretet nélkül, a bölcsesség látszatával bölcsesség nélkül és létünk káprázatos világában elteltünk vagyunk, a nélkül, hogy atyáink erőivel bírnánk, míg ők ezen erők birtokában éppen nem voltak magukkal úgy megelégedve, mint mi? És mintha csak mai állapotaink legérzékenyebb sebére érintette volna, kijelentvén, hogy a legnagyobb, legfenségesebb gondolatok nem egyes magasztos pillanatok ritka évei többé, de újságokba, folyóiratok hasábjain szelvényben eszevesztve tárgyává váltak. Nem képezi-e léha, felszínes bírálat tárgyát mindaz, mit az emberiség, mint szent hagyományt, ereklyeként őrzött: a morális élet, az emberi ész e gyakorlati postulatuma nem vonatlik-e alapjaiban a vitába, nem hoznak-e felette könnyelmű ítéletet naponta? Az értelmi kultúra mintha csak azon gyökeret tépné ki, minden létező okát fűrészszelvényben és szelvényben, melyeket a élet összetartó világszellem bölcsen rejtett el az igaz, a szép és jóra irányult emberi szellem mélyén. A pozitivisták Stuart Mill is kinyilvánítja azon meggyőződését, hogy minden tudomány alapja homályba vesz el, mint a fa gyökere, nem mint az épület alapzata, melynek köveit napfényen faragja ki az építő mester. E gyökérszalak összefonódó egésze az emberi kedély mélyében összpontosul, ez eredményíti meg az ember gondolkodó képességét; itt van az öntudat „punctum saliens“-e. Itt van a meggyőződés azon ereje, mely kategorikus imperatívusá emelkedik, hogy az akaratot a morális világrend végrehajtó eszközévé tegye és általa szabadítsa fel. Az isten képeire termettség vonásai a felsőbb rendeltetéssel bíró ember hit és erkölcsvilágában fedezhetők fel. És ez a főhiány. Mint fennebb érintem, éppen nem mondható, hogy korunk vallásos emóciók, vagy eszmék, vagy érzelmekek, kivált a szépirodalmi műveltség finom alakjai, az emberies érület aldozatkészség megható jelenléte és általában az emberi méltóság és emberi egyenlőség tekintetében az előző koroknál hátabb állana, sülyedett volna, sőt a morális és aes-

thetikai műveltség külső jeleit általánosabban feltekinthetjük mindenütt. Rabszolga, jobbágy osztályt a törvények nem ismernek.

A durva nemtelen erőszak nyers kitörése a közvélemény által egyhangulag kárhóztatva van. Az egyest, a maga jogai élvezésében véli a törvényhozás és a bírói hatalom. A gondolat és a szóadás szabad. Ki csak politikai sajtónk féktelen személyeskedéseiből ítélne, majdnem hajlandó volna a szabadságot szabadosságnak nevezni. A megtámadott polgár és kormány becsülete az esküdtszék oltalma alatt áll. De a főhiány mindezt oly szörvényszerű, hatálytalan előnyre szállítja alá: az öszélet erkölcsi képe azért mégis oly szomorú: a mi erkölcsiesség közéletünkben létezik, az oly színleges oly látszólagos, divatos formákhoz kötött: részvét, aldozatos szeretet oly hiú, esillogó, szemkáprázató, minden tartalmasság és valóság nélküli fényezésbe esap át: a szív és kedély legdrágább javait is úgy beváltjuk a közvélemény tapsai vagy önző mellékeérdekeink leplezése kedvéért feltűnő, hírlapi ezéggérrel közhírré tett talmi erőnyekkel, mint valódi gyöngyöt esillogó üvegért. A jöttetek fényűzése, a moral, mint kereskedelmi cikk, forgalomba hozva, a hiúságok e vására soha oly szembeszökő alakban nem jelentkezett. A vanitatum vanitas sok ezer éves életigazság, az ember mindig elég gyenge volt, hogy valódi belső kincsüket küljüvé áruvá bocsásson; de néha mélyebben volt az ember ön-maga gyengeségére figyelmeztetve, mélyebben rázták meg a csapások vagy egyes, a szívet mélyen megrendítő, igazságok az erkölcsi élet fáját, mely a viharral daczolt és ebben érezte erejét, nem pedig a lomha nyári nap hevében eped üdítő szellő után. A sok dicsérrettel elkényeztetett akaraterő elenyedt; több dicséretet szeretünk hallani, mint dicséretet escelekedni. A szolgaság, a lealázás napjaihoz, a türelem és megvetettetés állapotának elbírásához nincs erünk. Mi tehát a főhiány? Az, hogy az értelmi kultúra gazdag kifejlődése, az érzelmi csábok soha eddig nem ismert legiójának elszenderítő hatása háttérbe szorítá nem „egy a szükséges dolog“-gá tevő a hit és erkölcs egymást kiegészítő, egymást megszentelő hatalmát. Igen, határozottan fő- és éppen semmivel sem pótolható hiánynak tartom kivált magyar közéletünkben, mely már azon dicséretes magyar hajlamból, hogy kedvel az idegent utánozni, mi eredeti sajátságából

mind jobban kivetköztetvén az idegen eszmék, idegen szokások, idegen ruha és kifejezések után kapkodása által még jobban erőlteti a nemzeti öntudatot s így még lazábbá teszi fejlődésünk morális alapját: a vallás-erkölcsi világnézet egységes szoliditását, az igaz emberi és hazafiai kötelekre irányított valódi belső morális értékek, mint legfőbb kincsnek, becsületét. A politika és nemzetgazdaságat opportun elvei alkalmazatnak az örök erkölcsi érzület helyett az ifjuság irányzásával kivált gazdasági nyomorúságokban leledző közép és felsőbb osztályainknál. A legjobb akarat, legönfeláldozóbb aldozatkészség, ha nem alkalmazkodik a divatos elvek és nézetek külső formáihoz, botor eszménységnek, egy fantasta képzelgésének tartatnak. Untalan eszünkbe jut Confucius haldokló ajkán előtört eme nyilatkozat: „Nem sikerült nekem: ezélt nem érttem“. És találónak tartjuk azt az adomát, mely megmagyarázni akarja a monda a nagy vallásalapító fáradozásának sikertelenségét. Ezadoma elbeszéli, hogy Confucius egybegyűjti vala tanítványait, hogy belőlük népnevelőket neveljen. Egy fa árnyékában a gyepen gyűjté őket egybe. De egy államhivatalnok parancsára egy katoná a fát kivágta. Tehát reformatori törekvését nem fogták fel, nem értették meg. Később az emberiség nevelője ezimel tüntették ki. Nem így hiúsul-e meg ma is a tisztán, belső emberiség képzésére irányított törekvés a külelet ezer meg ezer alakban betolakodó befolyása alatt? És éppen annak folytán, hogy elszigetelt helyzetünk tarthatatlan lön; a szomszéd nagy nemzeteknél nagy mérvben jelenkező corruptio kicsiny nemzetünket, melyet csak erkölcsi súly és erő biztosíthatna a hatalmasan rázuduló idegen áramlatokkal szemben, életerőnk szaggatja széi. A világnépeknél a nemzetgazdasági élet óriás kifejlődése bizonyos. Kollektív erőt képvisel, mely magában már erkölcsösebb szint ölt magára, mint az egyesnek sivár és visszataszító önzése, vagy egy kicsiny nemzetnek precarius helyzete által indokolható meghunyászkodása a parancsoló külkörülmények nyomásával szemben, mely a fatum szerepét játsza politikájában. Mig a nagy világnépek e fatumot, ha nem is önakaratuktól teszik teljes függővé, de bizony hatalmas ellensúlyozó képességgel bírnak ellenében és ez már erkölcsi erő. Eránk nézve kétségbevonhatatlanul hátrányos helyzet minden bomlasztó tényező hatását fokozza. Nekünk az

erkölcsi erők összhangzatos, egységes kifejtésében kell keresnünk lételünk és nemzeti fenállásunk biztosítékát. Mig minden kormányunk szomoruan jelenté ki azon tapasztalatát, hogy az általános élet-emésztő fényűzés, romlottság politikai és törvényhozási úton nem gyógyítható, Széll Kálmán úgy, mint Szapáry, minden budget beszédben csaknem ugyanazon apostrofákkal fordulnak magához a társadalomhoz, hogy a nemzetgazdászati élet pangásának, az általános nemzeti sülyedésnek, a nyomor és fényűzés e két ellentétét egymás kizárására utalt baj együttes fellépésének orvosságát sem fokozott adókban, sem semmi palliatív eszközökben nem találhatni föl. A gyógyító balzsamot az erkölcsi élet sebeire csupán a társadalmi élet javulása, erkölcsösödése, a nemzeti takarékoság, melynek végrehajtására erkölcsi erő és akarat elhatározás nélkül képtelenség még gondolni is, adhatják meg. Igaz, hogy Kant felsóhajtása korunkban még méltóbb okból emelhető, hogy az erkölcsiség legnagyobb akadályát: a háborút kellene előbb a politika céljai és eszközei sorából kitörölni; de ha ez talán örökre utópia is volna, nem lehetetlen műveltségünket, igaz erkölcsiségre fektetni.

(Vége következik.)

HEGEDÜS ISTVÁN.

AZ UTOLSÓ BOBORI LEÁNY.

Irtta:

PETELEI ISTVÁN.

V.

(Folytatás.)

Az erdő züggött-bugott. Külön hangja ván minden fának. A bikk dörmög, a gyertyán sziszeg és sir, a hárs suhog s nagy ivekbe himbál. A bokrok alacsony ágai rácsapódtak a száraz levelekre s olyan sziszegő hangot adtak, mint a gyíkok.

A hegytetőről a falu gyertyavilágai látszottak, mintha a csillagos ég egy tenyérnyi darabkája hullott volna le a sötét völgybe.

— Azt fogom neki mondani — tépelődött Ágnes — hogy: ne haragudj, a miért eljöttem, de nem tehettem másképen. Tudod, a mit ott, mikor először láttalak, beszéltél nekem Kemény Ilkáról, a szép anyádról, olyan vagyok én is . . . tudod ő is elment ahoz, a kit szeretett, nem bizta senkire a világon. Ha beteg vagy, én ápollak s veled megyek, ha te . . . ha te . . .

— Ha te meghalsz — jutott az eszébe és sirt.

— Reszketett a hidegtől és nógatta a kocsi.

— Oh, mond Sári, hogy siessen. Hiszen odáig csak siethet . . .

A két ló vágatva rohant a lejtőn; csakhogy csattogott a kerék. A szél szembe sivitott és csapdosta a permetét.

Benn a faluban nagy komondorok rohantak ugatva a lovaknak s kaptak az örülten forgó kerékekhez. „Ki az, ki az?” — hallzott egy pár hang. „Ho, leversz valakit, bolond” — kiáltotta egy elkészt munkás s utánuk hajította a botját.

Alig tudott leszállni Ágnes, mikor a bényei ház tornáczá elé értek. Mintha meg lett volna medredve minden izma.

Mikor az ajtóig ért, megállott. Körülhordta a szemét a tölgyfa cizfrázatokon, a magas fehér falon s ráhullott az ajtóféltre.

— Félek — rebegte szorongva — félek.

— Mitől kicsi? nyisd meg.

— Félek most — sutogta — nem bír a lábam.

Benről hangok hallszottak. Egy éles, parancsoló szó mondta: „Kövelem, hogy eléálljatok, te is asszony, ti is leányok, Biri és Tóni . . . Ide álltok mellém s itt fogadjátok tisztességgel, becsülettel. Ne merjen ellenkezni velem senki, mert olyan leszek, mint a vadállat.”

Sári megnyomta a kilincset. Benn a világos szobában, közben állott a Pepe familia, a durezás képű asszony s a két leány. A mindig alázatos, csendes Pepe bácsi haragosan nézte őket s hogy úgy megszegte a nyakát, majd olyan magosnak, de sokkal erősebbnek látszott, mint felesége.

Ágnes betámolygott. Álmat lát, úgy hitte. Dénes előtte állott épen és feléje ment.

Tiltólag nyujtotta elé a karját.

— Ne . . . ne érintsen — lehelte s mozdult kikékölt ajaka.

Összerogyott volna, ha nincs úgy fellázadva Dénes ellen.

Ide csalt — villant meg a fejében — közönséget is hozott, hogy nevéssenek.

Kezét előre tartotta, szemkarikája kitágult s arczezal bukott volna a földre, ha Pepe bácsi fel nem fogja.

VII.

— Csendesesen — intett másnap a szolga egy béres gyereknek, ki csattogtatva hajtotta az ökreit és füttyölt: „a Nagyságos asszony beteg.”

— Csendesesen — riadtak rá a libákra, melyek gágogva lubicskoltak a kut mellett a vízben. Csendesesen éneklő madarak ott a mohos fedéltetőn; csendesesen libbenj falevél, fondt hálódat pók: a nagyságos asszony beteg. Ne ragyogj úgy nap — bánt a fényed; ne illatozz rezedá — nehéz a levegő úgy is . . .

Az ablakokon függöny fogja el a világosságot, az udvaron némaság van s a tornáczon végig suhanó asszonyalakok nesztelenül járnak, mintha szunyogszárnyon szálló pehely volnának. A nagytiszteletű esperes egy oszlophoz támaszkodva nézi fontos arczezal a körmét; Pepe bácsi az udvar sárguló gyepén sétál.

A nagyságos asszony beteg.

Délután koci zörög be. Bobori Mimi száll le róla, mint egy sötét felhő és Benkő a kaczor gavallér.

— Csendesesen a nagyságos asszony beteg — mondja a szolga.

A kisasszony kiált: „Ki beteg? Uradat akarom látni. Elé vele, ha a földbe ástátok is.”

— Gazember — riad rá Benkő és megrázza dühösen a vállánál fogva — hol az urad, gazember, megfojtalak.

— Ki jött ide az este — kiáltja Mimi — látták a vágató szekeret a faluban. Ne hazudj, ne merj hazudni.

„Lassan Nagysád — nyögi az alázatos Pepe

esteli pihenést, töltött káposztát és cigány zenét, ott az étterem egyik zugában.

Alig eszünk, betoppan egy igen kedves ismerősöm, B. Konrád, volt katonatiszt, ki Erdélyben házasodott, s a telet Kolozsvárt tölti. Udvarias, művelt ember, ki sokat volt Bécsben s bizony jobb szeretne most is ott lenni, mint itt. Van is szó arról, hogy családotól visszaköltözzék.

Bemutatám a két urat egymásnak s kezdünk jóízűn diskurálni.

Érdekelni fogja talán e lap olvasóit beszélgetésünk azon része, mely Kolozsvárra vonatkozott; had lássák, mint hatottak az előttünk oly ismert tárgyak két idegenre.

* * *

Konrád. S e szerint uram, már holnap elutazik? Boldog ember!

Raul. Talán nem szeret itt élni?

Konrád. Nem látta milyen rongyos fészek?

Raul. Nekem tetszett.

Konrád. (Kerek szemeket csinál s fejét előre nyújtja.) Tetszett, uram?! Nagyszerű! De mi tetszett, mondja meg az isten szerelmére? A szemét, mely mindenütt hever? A nyitott csatornák illatos büze? A pompás kövezet, melyre a ki merészkedik, ha gyalog jár, tántorog, mint az ittas

ember, kocsiiban pedig akkorákat zökken, hogy majd kirepül az ablakon.

Raul. Megengedem, hogy a kövezet gyenge; de sok helyt még ennyi sincs; értek nagyobb városokat. Az utcákat nem tisztítják valami nagy gondnal, ezt is elismerem; ámbár itt-ott láttam utca-seprőket.

Konrád. Tudom, tudom! Derék legények; s mily kitérő szerszámok vannak.

Raul. Ha seprők kopottak, mutatja, hogy szolgálnak . . . Szó sincs róla, több embert kellene alkalmazni s jobban felszerelve. Akkor a csatornák is tührebbek lennének.

Konrád. Kár, hogy nem járt itt télen; a sárba fagyott konyha-hulladék ezer színű mozaik burkolattal vonja be a szűkebb sikátorokat; gyönyörű látvány.

Raul. Uram, ócsárolja, nem bánom, az utcák közepét; de a járdák igazán jók.

Konrád. Sajnos, hogy egyszersmind oly nyaktörősek.

Raul. Hogyan?

Konrád. Nem vette észre? Helyenként vízszintes rostély szakasztja meg a járdát.

Raul. Természetesen: csatorna van alattuk.

Konrád. A rostélyokat mikor elmozdítják, többnyire úgy teszik vissza, hogy középpütt hézag

TÁRCZA.

Csevegés Kolozsvárról.

DE GERANDO A.

Aminap C. Raul barátommal vacsoráltam a nemszeti szállodában.

C. Raul francia születésű; az egész földet üsseütazta s útazásait nagy sikerrel közzétette; mint olyan, ki sokat látott, minden iránt érdeklődik; előítéletre nem hajt, saját szemével néz és szeme éles.

Konstantinápolyba menve Párisból, megállott Kolozsvárt, részint, hogy találkozzunk, részint, hogy megismerkedjék a kis Erdély kis fővárosával. Egész nap kalauzoltam, vittem a Hásongárba, vittem a szőlők alá, a sétatérre, a vasut hidjához, hol most oly szép zöldék a rétek; megfordultunk számos kis és nagy utcában . . . lehetetlen elősorolnom, mit mindent nem jártunk össze. Jól megérdemeltük az

I évfolyam.

ur oda kullogva — halkan instálom Nagysádat, a Csete Dénes ur felesége beteg.

— Úgy — mondja kikelt képpel, epével Benkő — Te is beállottál a bandába Pepe?

— Instállak nem banda . . . instállak halkan . . . Beteg, becsületesre s kérdd nevemben ő nagyságát is a mérsékletre s parancsolj besétálni. Ő Nagysága helyen lesz ott, mert a feleségem ebben az órában ment haza.

— Ki az hát — riad fel Mimi — ki az az asszony. Mióta nős Dénes. Miféle komédia ez?

— Ma reggel óta nős, ott az esperes ur megmondhatja . . . Ágnes kisasszony, a nagysád Ágnes kisasszonya, a kit méltóztat tudni . . . Itt esküdtek meg s beteg . . .

— Alávalók, gazok — rivallja Benkő s két szökésben a tornácra van.

— Őcsém Benkő, mérséklet és becsület az igazi gavallér ajánló tulajdonai, melyeket melegen ajánlok neked is — inti az esperes ur.

— Eh, hagyjatok engem.

Benn azonban a szobában csendesebb lesz Benkő és Mimi kisasszony is. A némaság megfogja az indulatukat. A nagy szoba — hova Ágnes nyitott be az este — üres, csak a zöld függönyön becsűrődő napfény tánczol egy pár puderes haju katonára és képén a falon, meg a keresztbe rótt lábu asztal tetején.

Mimi kisasszony a neszfogó szőnyegre lép s Benkő is megáll. A belső szobába nyíló ajtó tárva, s Dénes sápadtan közeledik küszöbéhez. Nem köszön, csak ujjait szájára illeszti s bánattal tele komolysággal kér csendet.

A kisasszony rá sem néz; szeme Ágnesen pihen meg, ki egy nagy bőrös griffmadaras karoszekében vész el.

Belép: Benkő kinn marad. Hallja a gyermek halk szavát:

— Neni, neni, nézd én az övé vagyok. Ugy-e nem haragszol . . . Én akartam, én jöttem, Ő nem is hívott. Lelkem . . .

— Adja a kezét én uram — s mert boldog, hogy mondhatja, ismétli: én édes uram. Ne haragudj neni, én nem tudok felkelni, hogy megölelje-

marad. Az ember sétál, néz jobbra-balra . . . Hupsz! a földön fekszik: egyszerre egy ily hézagba lépett.

Raul. Legalább megtanulja, hogy ne bámészkodjék. Ön kérelhetetlen kritikus. Lássá, én szeretem Kolozsvár utcáit, szeretem, hogy oly szélesek, tágasak. E fák is, miket most ültettek, mily diszesen fognak kinézni két oldalt.

Konrád. Ha megnőnek. De azért Kolozsvár csakis falu marad. Ki látott ily alacsony házakat? Legtöbb földszintes; a két emeletes már csoda. Három emeletes egy sincs.

Raul. Ön kedveli a magas házakat?

Konrád. Ön nem?

Raul. Igen sok eget foglalnak el; az ember roppant házsorok közt fulladozik, mintha mély üregbe esett volna, honnan nincs szabadulás. Ezt érzem Bécsben, Párisban. Mellemet nyomja e sok kőhalmaz. A nagy városi jelleg szerintem egyébből áll; kényszerűség, helyszűke, drágaság teszik, hogy a nagy városok kaszánya módra épülnek; ezt irigyelni annyi, mint valami bajt irigyelni. Mi szépet lát, mondja kérem, egy bécsi házon, melynek vég nélkül felnyulakodó kormos falát öt-hat soros sűrű ablak borítja?

Konrád. S mi szépet lát ön Kolozsvár tör-

lek — s sugta — nem tudok járni, valami történt a lábammal.

Benkő visszatántorog a tornácra. Az esperes, ki vár, eped már valaki után, a kinek elbeszélhesse a nagy eseményt, mely őt érte, ott terem mellette.

— Barátom Benkő, ez nagy dolog. Éppen it-tunk az este, midőn Csete Dénes ur beront hoz-zám s azt mondja: jöjtek. Mért, beteg van? Nem egyéb, egyéb. Első a kötelesség s én feledve mulató barátaim kedves körét, indulok. Hát itt van Pepe. De ha te láttad volna Pepét, az nagyszerű barátom. A felesége nem akart itt maradni, mert tudomást vett, mi történend e helyen, s a leányok sem akartak maradni. Bepe, mit tett barátom? Rárivallt a feleségére, pedig tudjuk barátom, tudjuk stb. „Én parancsolok“ — kiáltotta — ittmaradtok és egyéb pogány szavakat. Maradtak, barátom. Érkezik azonban a kis lány, a Bobori. Félholt, barátom, a hidegtől; úgy jött könnyű szerrel. Nem is rendes dolog ez. Na most, Dénes őcsém, mondom én, csak nincs szükség reám. Rögtön van, kell hogy legyen, mondja ő. De a leány lázba van, de fázik, melegszik s az isten tudja mi. Már várjunk reggelig. Várunk. De te nem hallgatsz reám Benkő őcsém. Elég az, hogy össze kellett bizony adni azokat. S te! asszony lett a Boboriból. Nem gyönyörű ez? De hiszen lesz is itt zavar, várj csak...

(Folytatása következik.)

EGY NAGY VILÁGBA LÉPŐ LÁNYNAK.

— 1884. máj. 6. —

Gyermek-álmaidnak tündérvilágából
Nem sokára kilépsz; elhagyod a kertet,
Hol a boldogságnak fája számodra csak
Örömeiket termelt.
Elhagyod kis szobád' — vele álmaidat —
Pusztá lesz kertecskéd: elhervad virága . . .
Ismeretlen öröm árnyképe hívogat
A zajos világba.

Menj a nagy világba . . . de ne vidd magaddal
Őszinte kedélyed ki nem nyílt virágit;

Korán kinyílnának s el is hervadnának . . .
Ott más nap világit!
Fényesebb sugáru, ám nincsen melege,
Vagy ha van is, színli csalfa érzelemmel
Azt, a mit nem érez: a virágnak pedig
Nem fény, de meleg kell.

Menj a nagy világba s hogy ha bánatod van,
Ne közöld azt mással, rejsd szived mélyére;
Nem értik meg ott a búban ejtett könyvet:
Kinevetnek érte . . .
Mindem, a mi szép, jó, szívet lángra gyújtó:
Eszmény, lelkesülés, a szívnek erénye
Porba hirczoltan vagy hivalkodva jár a
Hazugság mezébe'.

Menj a nagy világba . . . látni fogsz te ottan
Gyáskönyektől nedves, halovány arczokat,
Kiket régi idők tündező árnya
Éjente látogat.
Ezeknek is egykor — mint épen a tied —
Olyan verőfényes volt éltök kezdete
És annyit reméltek! . . . Boldog a szív, melynek
Nincsen története.

Menj a nagy világba . . . távol kéklő vidék
Délihábja vonja, csalogatja lelked';
Örökké viruló tavaszt ígérgetve
Gyanútlan szivednek.
Pedig ott is van ősz és az édes ábránd
Öléig elhat a valónak szózata:
Hogy a boldogság csak árnyék s a virágnak
El kell hervadnia.

Menj . . . de mégis maradj! Úgy fájna szívünknek,
Hogyha bánatodban nem osztozkodhatnánk.
A bánat megosztva élet veszti és csak
Félteherként hat ránk.
Nézd, a kis patak, hol annyit játszadoztál,
Kerted virágai oly esengve kérnek:
Ne menj a világba, ne távozzál tőlünk,
Oh, maradj még gyermek!

SZENTESI LAJOS.

pe viskóin? Tán a fedeleket bámulja? Ezek már nagyok, meg kell vallani, kétszer akkorák olykor, mint a fal, melyre nehezednek. S az a régi cse-repszín, mennyire vidító!

Raul. Nem védem a fedelek tulzott arányait; de az újabb házaknál e hiba eltűnt; akárhánynak teteje pléhből van, melynek élénk piros színét kellemes nézni.

Konrád. Hagyjuk a kivételeket; csuf bizony a legtöbb ház; csufak alacsony, kerek kapuik, csufak vastagon bemeszelt czirádáik, csuful vannak bemázolva, csuf sárga, penész-zöld festékekkel . . .

Raul. Hajdan így építhettek; akkor az izlés még nem volt kifejlődve; de azóta mennyi csinos magánlak emelkedett! Engem egy pár igazán elbűvölt: csak attól tartok, hogy már ezután az épületek a budapestiek mintájára, hol viszont Berlint majmolják. A sok dombormű, oszlop, szobor s a többi palotaszerű építés nem kis városba, nem kis háznak való; eszembe juttatják a békát, mely ökörré akarta magát felfújni.

Konrád. Ime, nekem ezen külföldi zamat épen inyemre van; hirdeti a civilizáció közeledését. Kétségkívül a főtér lassanként tűrhető képet fog nyerni, főleg ha közepén egyszer valahára szabadon fog állani a nagy templom.

Raul. Disztelennek disztelen, a mi körül veszi. S mégis, ez a nehézkes régiség, kisszerű tornyával vajjon nyerni fog avval, ha mindenünnen szemlélhető lesz, úgy a maga pusztá valójában? Nem hiszem, hogy sok műbecsessel bírjon.

Konrád. Fákat fognak ültetni körülé.

Raul. Nagy fák közt, melyek itt-ott eltakar-nák, szebben venné ki magát mindenestetre.

* * *

A két fél e tekintetben megállapodásra jutván, beszélgetésünk más tárgyra fordult. Azonban Raul annyira el volt telve napi élményeivel, hogy minden lépten előhozta. Dicsérte a különböző népies viseleteket, főleg a kalotaszegi leányokét: „Az ember azt hinné szinpadí előadást lát!“ Tetszett neki a székely fiúk jól megfeszített harisnyája is, valamint a hóstátiak patyolat gatyája. Ünnepléven, volt alkalmunk gyönyörködni effélékben. „Csak szép arcot nem igen láttam“ — veté hozzá utasunk. De erre Konrád felpattant: „Pedig van elég, a nép közt is. Hátha még az uri osztályt ismerné; ha látna egy bált a redoute-ban. Tudom, hogy nem menne Konstantinápolyba.“ Neveténk s elváltunk egymástól.

SZINTE FELÁLDOZTÁKI

Angolból.

SÁMI LÁSZLÓNÉ.

VI.

(Folytatás.)

Az ifju néhány pillanatig hallgatott, mintha gondolatait akarná rendbe szedni s aztán elkezdé:

— Évekkel ezelőtt, két fiatal, de különböző kora s távoli vérrokonságban levő leányka élt közel egymáshoz a vidéken; —

azonban, bár rokonok voltak, társadalmi állások különbözők voltak. Vincent Margit egy szegény falusi papnak a leánya volt, Marchant Constance pedig a leggazdagabb birtokosok egyikének volt az egyetlen egy gyermeke. A vidék legtekintélyesebb s híresebb orvosának a fia — Compton Ferencz szintén közelükbe lakott. Mind a hárman oly bizalmasan voltak egymással, a milyenekké a vidéken való közel lakás, a gyakori találkozás, a folytonos alkalom, mi összehozta őket, a lovaglás, koscszás, séták, az együtt töltött nyári estvék és picnic-ek tehették őket, s az ilyen esetekből következő eredmény megtörtént. Compton Ferencz szerelmes lett a szép szelid Constanceba, Vincent Margaréta pedig erős — minnek nevezem? — clószertettel viseltetett Ferencz iránt. Constance mindenki hitte, hogy viszonozza az ifju szerelmét, de atyjának szigorú tanácsa s komoly kérése győzött a szelid természetű engedelmes leány felett s szerelmét visszafojtva, atyja kívánságának engedett s Temple Nugente gazdag birtokosához ment nőül. Ekkor a Margit reményei ismét megújultak, hogy egy újabb csalódás által örökre megsemmisüljenek. Ferencz nem szerette a szép, büszke, de rossz indulatú leányt s nem sokára elútatott, hogy más helyet keresse szerencsésjét. És ekkor Margit megesküdött, hogy ha lehet mind a kettőn — de az egyikén, a szelid Constanceon, kit csalódása okának hitt — mindenesetre bosszút álljon.

A Nugente asszony szemei lebűvölt álmodozó kifejezéssel voltak Alwynra szegezve s úgy hallgatta, mintha álomba lett volna merülve.

— Ekkor — folytatá az ifju — bekövetkeztek a rendes változások. Vincent asszony meghalt s Margit férjhez ment egy igen kitűnő és becsületes emberhez, de a kinek az állása koránt sem volt a Nugente urával összehasonlítható. A rossz napok alatt a jó Constance nem felejtette el rokonát s a köztök levő, régi összeköttetést s egy — magára és gyermekére nézve szerencsétlen órában — rokonát Temple Nugente szomszédságába hozta, a hol Alwyn, a régi szerető fia, a Nugente családnál, mint gyámnokosságukra bizott fogadott fiu lakott. Le Grande Margarétában a gonosz szellem csakhamar felébredt s lépérlől-lépésre a legfeketébb cselszövényt tervelte és vitte keresztül, mit asszony valaha ártatlanok ellen kigondolhatott. Férje, Le Grande ur meghalt s özvegye arról kezdett gondolkodni, hogy a Constance életét is meg lehetne rövidíteni és elhitte a szegény asszonnyal, hogy rendkívüli gyengesége és idegessége a szívbetegezés biztos jelei. Ez a meggyőződés megtette a kívánt hatást, képzelt betegségének a tudata addig emésztette a szegény asszonyt, míg végre szívének megszakadása valóban elhitette környezetével, hogy csakugyan a Margaréta által megjósolt szívbajnak lett az áldozata.

— Hazugság! — szakítá félbe Nugente asszony. Ez hazugság! Hogy merészel ön ilyeneket mondani? Constance valóban szívbajban halt meg. Ezt mindenki tudta — be volt bizonyítva.

— Asszonyom, én tudom, hogy mi történt. Egy szóval sem mondom, hogy ez esetben valamit alkalmazott volna, de mindenki tudja, hogy a halál siettetésének a méregkeverésen kívül sok útja-módja van.

Alwyn erős hangsúlyozással mondotta ki az utolsó szavakat

— Röviden szólva asszonyom, — folytatá — Constance meghalt s vetélytársa előtt nyitva volt az út. Egy év múlva a Nugente Howard felesége lett, kevesebb mint két év alatt Temple Nugente urnője s e birtok örökösének törvényes gyámja s a mi legsötétebb szívet ez asszonyra, a férje végrendeletéhez volt egy függelék csatolva, melyben a birtok, a Nugente Klára halála esetében, a Le Grande Margaréta leányára szállt. Hogy ez a szerfelett különös rendelkezés hogy történetelt meg, azt kegyeden kívül egy lélek sem tudja, de megboldogult gyámnokomat ismerve tudom, hogy ez nem lehetett az ő önkényes szabad akarata.

Az asszony megzavarodott tekintettel nézett az ifjura.

— Most következik történetemnek a legsötétebb és legbonyolodottabb része. Nugente asszony magára vállalta a Klára feletti ügyeletet s a leányka veszte e pillanattól kezdve el volt határozva.

„A gyermek minden erősítő, vidámitó, egészséges időtöltéstől meg volt fosztva. A gyöngéd anyai gondosság színe alatt, olyan életrendszert folytattattak vele, mi a fiatal testet gyengítette s a betegségre való hajlamát táplálta. És ez eljárásához oly lelketlő bosszantások, fenyegetések s szívtelen mellőzések járultak, a milyeneket egy ily gyenge tereméssel szembe csak egy gonosz lélek volt képes kigondolni. És Klára e rendszeresen követett bántalmak dacára mégis élt. Életszervei épek és erősek voltak s az elnyomott árva felett az isteni gondviselés örökösödött.

Ekkor Compton Alwyn visszatért. Midőn gyám-szüldőim házatól, ezelőtt tíz évvel, mint szegény fiu távoztam, kegyed bizonynyal visszautasít, ha leánya kezét bátorkodtam volna megkérni. De most gazdag vagyok s Eleonorának is elmúlt első ifjusága. És Klára, a Constance leánya, ismét a kegyed terveinek az útjában áll; a kívánt örökségnek Klára már szinte birtokában van és kegyed előre látta, hogy e kedves leányka meg fogja annak a férfinak a szívét nyerni — kinek kezére az Eleonora számára számított. És ekkor egy gonosz terv fogamzott meg agyában, először elakarta velem hitetni, hogy a szegény leány két rettenetes gyógyithatatlan betegségnek a martaléka, de gyanítva, hogy e terv nem sikerül, e képzelt bajokat igyekezett egy valódi heves rohamu betegséggé változtatni s a betegség lejárását méreg által igyekezett súlyosítani és siettetni.“

Nugente asszony lassu, elfojtott, kétségbeesett kiáltást hallatott.

— Oh, nem, nem, nem igaz! — kiáltá. Rágalom, hazugság, hazugság!

S kétségbeesésében kezeit tördelte.

— Nugente asszony — mondá Compton — minden szavam igaz. Kétségbevonhatatlan bizonyosságaim vannak; először azon orvosságban, melyet tegnap este saját kezeivel akart a szegény Klárának beadni s nyomorult büntetésének, vagy jobban mondva ügynökének, a teljes vallomásában.

— Nem igaz, én mondom, hogy hazugság! — kiáltá az asszony elhalványodva. Az a nyomorult ember, a kiről ön beszél, egyedül felelős az általa rendelt orvosságokért. Ha vétségből vagy szándékosan hibázott — hadd viselje felelősségének súlyát. Én nem tudok semmiről semmit. Ön tudja jól, hogy ellenem nem bizonyíthat semmit.

— Esztelen gonosz asszony — mondá Alwyn szigorú hangon, csak is azért a névért, melyet oly érdemtellenül visel, kimélem meg bűnének méltó büntetésétől, e név védi meg a gyaláztól és a börtöntől. Mondja meg, ki készítette azt az italt, melyet tegnap este a Fairfax közbelépte megakadályozott, hogy kegyed saját kezével beadjon? Mondja meg, hogy nyomorult büntetését és ügynökét, ki fenyegette tetteinek nyilvánosságra

való hozatalával és biztos pusztulással, ha a kegyed akaratának ellent áll?

— Nyomorult rágalmazó, ezért meg fog lakolni! kiáltá az asszony dühösen. Tudja-e ön, hogy az ember nemcsak nyakig van adóssággal, hanem hamisító is, nevémet írta alá egy váltónak, még pedig nagy összegre — és ez a váltó birtokomban van. Meg fogom büntettetni a gonosz rágalmazót.

— Miért asszonyom, az igazság kivallásáért? — kérde Alwyn nyugodtan. Nem asszonyom, azt ön nem fogja cselekedni. Ha annak a szerencsétlen embernek a bűneiről egy szót szól, a következő órában a saját bűnei lesznek nyilvánosságra hozva s a törvény legnagyobb szigorú büne nagyságához mérve lesz alkalmazva. Még abban az esetben is, ha Klára életben marad, megmarad a vád, hogy mérge által akarta megölni, miután utolsó betegségét megelőzőleg hosszas üldözése által erejét és egészségét megtörte. Ha pedig Klára meghal — folytatá remegő hangon — akkor a vád még súlyosabb lesz és ez esetben, figyelmeztetem kegyedet, hogy csak legszentebb ígéretem fog gyilkosának üldözésétől visszatartani.

És e szavaknál az ifju arca rettenetes, szigorú, merev és kérlelhetetlen kifejezést nyert.

— Eleonora, Eleonora — hol van Eleonora! — kiáltá a bűnös asszony rémülve. Leányom könyörögni fog érettem, — ő meghazudtolja e rágalmakat.

— Épen leánya érdekében, Eleonoráért, tekintve annak ifjuságát s azokat az éveket, melyek még előtte vannak, reményem, hogy anyjának az utolsó bűnéről nem tud semmit; de azt tudom, hogy ő is részese volt annak a kegyetlen és igazságtalan eljárásnak, mit lassu gyilkolásnak lehet nevezni. Saját maga és leánya iránti könyörületből figyelmeztetem, hogy hagyja ki leányát e borzasztó dologból, melybe magát belesodorta.

(Folytatása következik.)

Egy pessimista naplójából.

Sokat tapasztaltam, sokat észleltem már életemben; de azt még egyszer sem, hogy egy gyermek ne becsürelte volna új tanítója előtt a régít.

*

Elkényesztetni a gyermeket — hiba; őt túlszigorral nevelni — véték, mely egész jövője ellen követelték el.

Az elkényesztetett gyermek az élet szigorú iskoláját, a sorsküzdelmét úgy sem kerülheti ki s ha e szigorú mester őt megjavítja, nemesbülve tér egy boldogabb jövő biztos révébe.

Ámde a zsenge ifjuság fájdalmai s bánatos tapasztalatai az egész életen veres fonálként húzódnak át, mely a boldogság csirját fojtja meg.

*

Ismertem China egy nagy városában egy szegény, tehetséges művészt, ki éhhalállal küzdve, szerzeményeivel babért babérra halmozott.

Hogy inségét enyhítse, az ifju egy művelzetteljes estélyt óhajtott rendezni önmaga javára és ennek vonzerőt kölcsönzendő, egy néhány műkedvelő hölgyet kért fel szívélyes közreműködés végett. Ama chinai városban ilyenek nélkül lehetetlen volt estélyt rendezni.

„De nem szokás —“ — „a társadalmi előítéletek“ — „a világ gonosz nyelve“ — „csak a jótékony célra szoktunk közreműködni“ — így s hasonlóan hangzókat a válasza a szép chinai ajkáról.

Az ifju éhen halt. Általános sajnálkozást, dicsőítő nekrológokat egy lelki üdvéért tartott nagy requiem követte; ezen aztán valamennyi szép chinai dilettans részt vett.

Persze, ez jótékony célra szolgált! —

*

Szerencsésen kiderítették a tudomány érdekében még azt is, hogy Shakespearenek hány zsebkendőre volt szüksége hetenként.

Nem-e, szerencse nagy embernek születni?

*

A valódi művész átallani fogja, hogy hizelegjen a nagy tömeg — melleleg mondva, igen kezdetleges — izlésének.

Feladata, hivatása ugyanis, hogy mivelje azt. Ki ezen hivatását felfogni nem akarja, művészetén lesz árulóvá.

*

„Nép szava — Isten szava“, mond a példaszó, (mely bizonyára demokrata főből kelt.)

Oh, Istenem! mily bárgyu, ingadozó fecsegőt csinálnak belőled.

*

„Természet!“ Ez a jelszava legtöbb modern művészneknek.

És csupa természet hajhászásból elvesztik a természetességet.

*

Bizonyos helyeken csak úgy kedvelik a művészt, ha ez magát pártfogoltatni engedi, azaz tegezhetik (a nélkül, hogy ez kölcsönösségen alapulna), — és megvendélgelhetik őt, a czéltől, hogy igya le magát és legyen ily formán mulattató alak.

Művésznőktől még többet kívánnak. De akkor aztán az isteni Mariska, Julcsa vagy Ilonka „bizonyos“ illő (?) alkalmaknál megkapja babékoszoruját.

Oh, mily olesó mai nap a babér!

LÁNYI ERNŐ.

Az ördög és az asszony a román népnél.

MOLDOVÁN GERGELY.

Drasticus cím. A tárgy bizonyára gyűlölt lesz a női nem előtt. Nem is számitok érte semmiféle elismerésre.

A román népetet tanulmányozom évek óta; annak fia vagyok s azért szeretném ismerni őt a bocsorától fel a báránypőr kucsujáig.

A népetet sajátosságai, költészete, bölcsesete, csak úgy értékesek, csak úgy hódítanak, ha az ismertető nem zavarja össze saját érzelmét a nép érzelmeivel és tapasztalataival; ha azok meg nem hamisíthatnak.

Igaz úton kell járni: szépíteni nem, de feketíteni sem.

Szolgáljanak e sorok mentsemül a női nem előtt.

Van a román népnek egy közmondása, a mely így szól: „Ha nem tudod, kérdezd meg attól, a ki egyszer már megjárta.“ Egy másik: „Az tud jól valamit, a ki egyszer már megjárta.“ A román ember gyakran megjárhatta már, hogy az asszonyt szoros összeköttetésbe hozza az ördöggel.

Éva elvesztette becsületét a román nép előtt a paradicsombeli historiájáért; azóta gyanus szemmel néz rá s ha valami rosszat cselekszik, menten az ördöggel hozza összeköttetésbe s mert az asszony gyakran követ el rosszat, hát a nép úgy tartja, hogy az asszony tulajdonképpen az ördöggel szoros összeköttetésben van állandóan.

Többet mondok, az asszonyt rosszabbnak tartja az ördögnél is, a mit bizonyít a következő népmese is:

„Sok férfiú lelke szállott alá a poklokra; mind idő előtt s mindannyian panaszkodtak, hogy az asszonyok juttatták oda.

„Az ördögök fejedelmei meghökkenek e körülményen; féltek attól, hogy idő előtt megtelnek a poklok helyiségei, azért elhatározták, hogy a földre küldenek egyet a legügyesebb ördögök közül, azzal az utasítással, hogy ez ügyet lehető legalapossabban tanulmányozza. Az ördögöt kiválasztották; nagy összeget bocsátottak rendelkezésére és szigorú utasításába volt feltéve az, hogy azonnal, mielőtt a

földre jut, nőstüljön meg; 10 évig éljen úgy, tiz év múltán haljon meg s térjen vissza a pokolba; köteless lévén egytall mindenféle emberi szenvedést érezni és kiállani.

„A kiküldött emberi alakot öltött ördög, a mint a földre érkezett, megnősült. Szegény igen megjárta; olyan asszonyt kapott, hogy a szegény ördög a tiz évet sem élhette át, meghalt már a második évben s így kiküldőinek részletes és kimerítő tudósítást vihetett azon bajokról, a melyeket az asszonyok szoktak férjeiknek okozni.“

Idáig szól a mese.

E mese egy másik váriációja még érdekesebb.

E váriáció szerint az ördög tiz éven belül valahogy egy parasztnak közbenjárásával megmenekedett az asszonytól. Háladatosságból az ördög megígérte a parasztnak, hogy bebúvik valamely gazdag bojár leányába s abból csak a parasztnak a parancsára fog kijőni, a miért majd a bojár a parasztot gazdagon megajándékozza.

Úgy is történt. Egy dús gazdag bojár leánya ördögi módon viselte magát. A szegény paraszt ajánlkozik, hogy ő majd kiúzi belőle. A bojár nagy összeget ígér a parasztnak, de félt a nagy büntetéstől is, ha az ördögöt leányából ki nem úzi.

A szegény paraszt parancsolni kezd az ördögnek, de az meg sem mozdul; majd kérésre fogta a dolgot, az ördög rá sem hallgat. Megijed a paraszt s egy igen jó ötlete támad; oda megy, sug az ördögnek: „Fuss! mert keres a feleséged!“ Az ördög erre, mint a villám, kibúvik a leányból s úgy eltűnt, hogy többé soh' se látták.

Ez a mese számos tanulságot is termele a román népnél, a melyek közmondások alakjában közszájon firognak.

Az egyik közmondás azt mondja: „Az asszony megvénitette az ördögöt.“

A másik: „Felesleges az ördög ott, a hol asszony van.“

A harmadik: „Az ördög mindent tud, de az asszony természetét még sem ismeri.“

A negyedik: „Az asszony az ördögök anyja.“ Ismerek még egy másik mesét is, a mely szoros kapcsolatba hozza az asszonyt az ördöggel. A mese címe: „Az óriások rettegése.“ Benne van ez a Fundescu-féle gyűjteményben.

Egy asszonyban nem kevesebb, mint hét ördög volt. Kijő az első, második, hatodik, az utolsó pedig benne marad, „mert nem jó, hogy az asszony ördög nélkül legyen.“ Így egy ördög megmaradt benne állandóan.

Ezért mondja aztán a román, hogy „az asszony az ördög lova!“ Úgy látszik, hogy a legcsekélyebb kimélettel sem viseltetik a gyöngéd nemmel szemben.

Különbén ezen közmondásra egyebek is alkalmat adtak s alkalmat adtak különösen a vén asszonyok, a kik az ördöggel épen szoros barátságban élnek.

Mindenféle boszorkányságot, bűvölést stb. az ördög az asszonyok segítségével, közbenjárásával szokott csinálni. Az asszony a közvetítő, úgy szólva batorító. Hajlamainál fogva a boszorkányságra az asszony alkalmasnak találtatott az ördög által — ez a nép hite.

Az asszonymnak az ördöggel való cimboraságát maga a népköltészet is bizonyítja.

Nem egy költemény szól erről; de legnagyobb elöszeretettel a hora szokott ezzel foglalkozni; a tánc közben elmondott „rövidke versek igen csipősek. Ime közlök egyet:

Rámás csizmán vas a patkóm!
Lakja ördög s egy szép asszony:

Egyik biztat, másik oktat,
Hogy tegyem meg csak a rosszat!

A román ember, mikor balul út ki valamely dolga, azt szokta mondani: „Az asszony által taszított az ördög!“

Durván fejezi ki, de nem mond többet a román sem, mint a francia mond a bűnök indító okának kikutatásánál: „Keress az asszonyt!“

Mellőzzük az asszonyt. — Azt hiszem, eléggé világosan fejeztük ki a román nép gondolkodás módját e tekintetben.

Beszéljünk csak az ördögről, miként vélekedik róla a román nép?

A román az ördögöt három neven nevezi, így: drác, diávol és sátána; mind a három ismert név; mind a három egyet jelent, egy fogalmat fejez ki.

A drác, a román tudat szerint, minden rossznak, a mi történik, a kutfeje; a román ember az istenhez csak azért imádkozik, hogy óvja meg őt a rosztól, az ördögtől.

A román nép-fogalmak az ördög keletkezésére nézve, megegyeznek a köztudomásu fogalmakkal. Az ördög hatalmas, fényes angyal volt, a ki hatalomban és fényben vetélkedett az istennel. Azért elveszté az isten kegyét. Így lett minden rossznak a kutfeje; istennek, a jónak ellensége.

A román néptudat szerint az ember az ismeretes paradicsomi alma historia folytán veszté el az isten kegyét. Ádámot az asszony által az ördög taszilgálta, hogy parancsot szegjen.

Mikor Ádám kiüzetett volna a paradicsomból, tizenöt napig nem tudott megválni annak kapujától. Aztán megéhezett s étel után nézett, de csak tövisre akadt.

Ádám visszament a paradicsomba s kérte az istent, adjon legalább egy virágot emlékül. Az isten, az archangyal tanácsára, adott Ádámnak tömjént és a paradicsomból egy hetedrész s minden állatot, mely addig a paradicsomba volt, Ádámmal együtt kiüzette a paradicsomból.

Igy Ádám menybeli jussal bírt. A mikor azonban Ádám a föld megszántásához fogott volna, ismét előállott az ördög s azt mondá neki, hogy a föld az övé, csak akkor fog részt adni Ádámnak, ha ő imádni fogja őt és gyermekeit is átígéri neki. Ádám azt mondá: Én gyermekeimmel azé legyek, a kié a föld is! Mert tudta Ádám, hogy isten egyszer majd leszáll a földre s elfoglalja azt is.

Az ördög azonban irást kért e kötésről s Ádám tenyerét oda csapta egy kősziklára, hogy képmása ott maradt. Az ördög fejedelem 400 ördöggel éjjel-nappal őriztette a kősziklát. Az ember csak úgy tudott kiszabadulni az ördög teljes hatalmából, hogy Ádám a Jordánban, Éva pedig a Tigris vizében állott negyven napig s Isten aztán így megkönyörült rajtuk.

Ez a két nagy fontosságu találkozása volt az első embernek az ördöggel.

Az ördögről különben egész irodalom fejlődött, a románoknál számos könyv foglalkozik vele.

A román iskolában a legrégebb időktől fogva komolyan foglalkoztak az ördöggel.

A román tudományos akadémia birtokában van egy kéziratnak (1799-ből), czime „Kérdések és feleletek azok oktatására, a kik azokat olvasni fogják“ A negyedik fejezet címe: „Az ördögökről.“ Így tanítja a román népiskolában a tanító a tanítványt.

Nem lesz érdektelen e fejezetet egészen ide igtatni úgy, a mint az dr. Gaster M. „Román népirodalom“ címü munkájának 264, 265 és 266-ik laplain előfordul.

Tanító. Mily módon esett ki isten kegyelméből azon sereg, melyről imént állítád, hogy belőle ördögök levének?

Tanítvány. Lucifer, a sereg legfőbb embere, Isten kegyelmétől fénylett; elbizakodott s széket az ég csillagaira akarta elhelyezni, hogy hasonló legyen istenhez. A gőg azonban a poklok mélyébe taszította, egész seregével s lettek ördögök, a fénylőkből setétek.

Tanító. Mely napon estek le?

Tanítvány. Szombat napon.

Tanító. Minden ördög a pokolban van vagy létezik ördög más helyeken is?

Tanítvány. Van ördög a levegőben, a földön, a tengerben, a havasok között; a barlangokban, a föld minden üregében; a pusztaságokon, az erdőkben, az egész földön, az egész világon!

Tanító. Mit jelent Satana?

Tanítvány. Elhagyottat, erőszakost.

Tanító. Hát Belzebub?

Tanítvány. A legyek királya.

Tanító. Hogy nevezetik az ördög más néven?

Tanítvány. Az ördögnek sok neve van még.

Tanító. Hadd halljam!

Tanítvány. Nevezetik: sárkánynak, kigyónak, méregnek, csalárd oroszlánnak: csalónak, gyilkosnak, a rosztól kűtfejenek, sötétségnek, csalárd szellemnek, ragadozó farkasnak, világ bojárjának, igazság ellenségének, a hazugságok atyjának, mert ő szülte a hazugságokat s a ki hazudik, az fia az ördögnek.

Tanító. Üdvözülhet-e az ördög?

Tanítvány. Nem, mert a rosztól meg van kövesülve és nem akarja a megtérést.

Tanító. Mi dolga van az ördögnek?

Tanítvány. Rosztól tesz és biztatja az embereket a rosztól elkövetésére, hogy az isten haragját vonhassák magukra, hogy aztán az ördöggel együtt a poklokra szálljanak.

Az ördög létezésének erős hite arra vezette az egyházat, hogy annak kiűzésére hatalmát igénybe vegye. Így a román papok sok helyt az ördögöt még mai napig is üzik. Ördögöt üznek a papok rendes mise alatt, az evangélium olvasásakor. Az illető, kit a gonosz megszállt, az evangéliumot olvasó pap előtt térdepel s fejére veszi a pap templomi köntösét. Az evangéliumot, az igaz igét, úgy szólva, a gonosz fejére olvassa. Van azonban az ördög-üzésnek rendes szertartása is, a melyen egy vagy több pap szokott részt venni.

A román ember az ördöggel szemben a valóság hatalmát veszi igénybe.

Az a hit él nála, hogy a Krisztus által hirdetett és megalapított vallás az ördögnek legnagyobb ellensége s némely vallásos jeleket az ördög ki nem áll.

A szentelt tömjént ördögűző szernek tekintik: tömjénnel szokás megfűstölteni azt, a kit a rosztól megszállott, vagy a kit s a mit az ördögtől, a rosztól meg akarnak óvni. Tömjénnel fűstölnek meg a szobákat stb.; mert az „ördög fut a tömjéntől.”

A szentelt víz szintén hatalmas ördögűző szer.

Miután ezen szerek minden pillanatban kéznél nem lehetnek: a román embernek van egy más orvossága is az ördög ellen, a mely őt megóvja minden rosztól s ez a keresztvetés. A szegény ember, mikor rosztól lát közeledni feléje, keresztet vet magára s hiszi, hogy az őt megóvja a gonosztól. E cselekvény távol tartja az ördögöt az embertől.

A boszorkányok jól értik az ördög-idézést; úgy az ördög üzést is. Mindkettőt ráolvasás által eszközlik.

Igen hosszúra nyulnék ismertetésem, ha minden egyes részletet felemlíteni szándékoznék, a mely a román népéletben az ördögre vonatkozik.

Nem festem továbbra az ördögöt a falra, nehogy az előttem valóban megjelenjen s hatása nyilatkozzék abban, hogy a t. olvasó közönség unatkozzék.

A nyújtott anyag eléggé mutatja, minő állást foglal el az ördög a román nép hitében.

PESTI POSTA.

VII.

Budapest, május 14.

aláhányszor egy hangszer- és zeneműkereskedés kirakata előtt elhaladok, mindannyiszor megfagy bennem a vér. Mintha a spanyol inquisitio kinzókamaráinak különféle műszereit látnám halomra gyűjtve.

Oh! kedves barátom, én mártírja vagyok a muzsikának. Meglátja, hogy ez fog engem sirba vinni! . . .

Nem említve azt, hogy e házbán, melyben drága pénzért fészket raktam, minimo calculo legalább is ötven gyerek van s ezek kora reggeltől késő estig zengedeznek, nem említve, mondom, mert hiszen a hangszerek ezen neméből, jó magam is liferáltam két példányt, de csak azt tessék megfontolni, hogy ez épületnek, mely különben nem nagy, — 8, olvasd nyolcz olyan lakója van, ki külön zongorával bír s a nap folyamában felváltva kalapál és veri az átkozott klavikordiumot.

De hát ez közös végzetünk, ezzel már ki kell békülni; hiába, a mai anyák egytől-egyig klavirmajszternét nevelnek a leányaikból s nem az a céljuk, hogy gyermeküket jó és becsületes férjhez segítsék, de hogy mentől előbb koncertet rendezhessenek a vigadóban. Ez a divatkórság czafrangjaihoz tartozik, épen úgy, mint a szökere festett haj és a töltött mell-fűző.

Legyenek boldogok e szellemi és testi nyomorítók.

Nem a zene iránti érzéketlenség vagy ellen-szenv beszél belőlem, sőt ellenkezőleg düh és elkeseredettség fog el, ha látom, hogy ez istenadták legnagyobb része alig tud olvasni, írni s mégis a helyett, hogy a mosóteknőhöz állana, neki esik a zongorának és órákon át nyuzza Chopint, meg Mozartot.

Vagy az nem szomorító, ha az ember megfordul egy szegény hivatalnok család körében, tudja, hogy ez embereknek alig van meg a betevő falatjuk, a férjnek nincs mivel megtalpalatni a cipőjét, a nő kopottan, rongyosan jár otthon a háromszor is kifordított meg befordított ruhában, a fiúért nem bírják a tandíjat fizetni, összes butorzatuk az ó-szerről került — s ime a szoba közepén ott díszleleg a zongora, melyen a kisasszony scálázik és kábitja még jobban az anyagi gondoktól amugy is kábult családapa fejét, ki kövér reményekkel áltatva, mesterhez járattja leányát és fizet az óráért legalább is egy forintot. Művészeti érzék ez vagy modern proletárizmus?

De hát ez az apák és anyák dolga s a nevelés körébe tartozik; szóljunk a magas zeneművészet egy másik fajáról, melyre a rendőrség — ha nem volna mindenben hanyag — jobban is kiterjeszhetné figyelmét s ez a: kintorna.

Nem tudom, hogy ki találta fel ezt a szót, vagy ki gyártotta, de az felfogta a dolog legmélyebb jelentőségét, mert kin-torna biz ez a szó szoros értelmében; győtri az embert, mint a fogfájás, megakadályozza a munkában és idegessé teszi. Nincs olyan városrész, rines olyan ház, hol a kapu alja ne viszhangzanék egy afféle zongora, vergli dorombolásától. E házbán is, hol én lakom, nagy betűkkel van kiírva: „Itt a koldulás és kintornálás tiltva van”, azért házmesterné asszonyom el is kergeti a szegény vak koldust, de arra szemet huny, hogy a nyalka verglis fiu reggeltől estig egymást váltja fel.

Aztán ha legalább valami szerencsétlen, béna katona járna házról-házra a sip-ládájával, mert koldulni restel, munkára képtelen s a haza érdemjelet ugyan tűzött a mellére, de a gyomráról nem gondoskodott, akkor tán mégis több elnézéssel vetné az ember kalapjába a fillért, de nem, két nyomorékra husz ép kezű s lábú pribék esik, jól megtermett fizzők, kik majd kicsattannak az egészségtől s miután a házbán rendre kopogtatták az ajtókat — szivarra gyujtanak s bodorfüstököt eresztgetve mennek a szomszédba.

Hát mire való ez? . . . Vagy talán művészet ez is? . . . E hatóságilag engedélyezett naplopás talán mulattat valakit a részeges lebuty körökön és edényt mosogató konyha-hölgyeken kívül? . . . Vagy talán szórakoztatja az apró gyermekeket és fejleszt a hallásukat, nemesíti izlésüket?

Meglehet, kedves barátom, hogy ön e soraim olvasásakor mosolyogva fogja lejté csóválni s azt mondja magában: „bizony ennél fontosabb dologról is irhatott volna ennyi komolysággal!” de higye meg, ez nem annyira kicsinyes, mint első perczre látszik. Ázsiai tempó ez s a kinövést le kell vágni, ha még olyan kicsiny is.

Egyébiránt úgy tapasztalom általában, hogy mi nagyon muzsikális világot élünk. Nem egyszer, ha szomszédomban peng a klavir, alattunk flótázik az iskolás fiu, az udvaron szól a kintorna, az utczán harmonikáz a mester-inas, szemben a korcsmában dalolnak az ittas napszamosok — el-elgondolkozom, szemem rávetődik az előttem függő nagy Beethoven halotti álcájára s úgy tetszik, mintha a merev arcz kinosan rángatódnék, mintha a lezárt szemek fölcappanva villámokat szórának s mintha az öreg ur fogait csikorgatná.

A muzsikális világról szólva, eszembe jut egy adoma, nem tudom olvastam-e, hallottam-e, de nagyon jó, azért elmondom:

Valamikor régen, a ködös multban, a mesék országában élt egy fejedelem, kivel népe sehogyan sem volt megelégedve. Zajongtak, zúgolódtak, fondorkodtak ellene, de sehogyan sem bírták a hatalmas uralkodót legyőzni.

Egy napon sápadtan és remegve az ijedségtől, rohan be a fejedelemhez a főudvarnok és kegyencze a zsarnoknak s jelenti:

— Leghatalmasabb uram és fejedelmem! hamar meneküljünk! A nép föllázadt ellened, szitkokkal illet és fenyegetőzik.

A zsarnok kinyújtózkodott kényelmes nyughelyén, egy izma sem mozdult arczán s mosolyogva szólt:

— Fiam, csak hadd zúgolódjanak, hadd fenyegetőzzenek. Ne félj, nem lesz semmi baj! . . .

Idők multával ismét fejedelme elé lép az udvaronc s mosolygó arczettel jelenti:

— Leghatalmasabb uram! Te leghölcsőbb minden uralkodók között, már nyugodtan alhatol. A nép nem zajong, nem zúgolódik többé, sőt ellenkezőleg mindnyájan vigadnak, énekelnek és úton-útfélen barsog a zene.

S mit szólt erre a fejedelem?

Rögtön összehívatta tanácsosait s komoly arczettel parancsolá:

— Gondoljátok ki valamit. Baj van! Itt sietni kell! A nép már ujong, mulat, énekel — ez a legnagyobb kétségbeesés jele! . . .

Nem tudom, hogy jutott eszembe ez a bolondos adoma, ebben az anarchistákat fogdosó időben. Ad vocem anarchisták!

Gyönyörű és lelekelendő látványnak voltam tanuja már több ízben, utoljára most mult vasárnap, pont déli 12 órakor. A nép hemzsegett a hat-

vani zte
templom
könyvve
dám ar
nép. Eg
hangu
megálln
damság
gyen c
lán c z
ben szé
nak vég
L
az emb
E
mennyi
de hiáb
M
akarnak
N
melyen
gesztve
lenek
gerre
kiben a
van oly
pang,
torturál
A
sok kor
a test
lyik ros
V
tás cz
ezeregy
sors v
úgy se
cipőkh
a halv
tét va
ronda
hogy c
ez intő
fognak
ulczám
henni,
legfelle
véve r
a koc
minder

vani utcán. Egymást érték a diszes uri fogatok; templomokból jött a közönség, hölgyek kézben imakönyvvel, fiatal arslánok körülöttük szépelegve. Vidám arcok mindenfelé, ünnepi színben a város, a nép. Egyszerre csak szétválnak a csoportok, egyhangú léptek dühöngése hallatszik, a járó-kelők megállnak egy percre, a csevegés megszűnik, a vidámság eltűnik az arcokról, ime tizenegy fegyenczet hoznak párosával egymáshoz lánczolván, szuronyos örök között, lassu menetben szépen, csendesén. Mint egy diszmenet, vonulnak végig a város legnépesebb utcáján.

Lehetetlen, hogy ennek láttára föl ne forrjon az emberben a vér!

És mennyit irkáltak már ez ellen a lapok, mennyire piszkolták érte az illető köröket . . . de hiába!

Mi néven lehet az ilyesmit nevezni? . . . Mit akarnak ezekkel a békóba vert nyomorultakkal?

Nem egyet láttam közöttük, kinek a kalap mélyen szemébe volt huzva s fejét mellére csüggesztve, rejtegette az arcát. Vajjon e szerencsétlenek között — kiket így meghurcolnak, pellengetre állítanak a világ előtt — egyetlen egy sincs, kiben a nemesebb érzés egy szikrája volna? S ha van olyan, kiben még egy kis becületérzés lapang, ne tompuljon el az egészen az ilyen szellemi torturák után? . . .

Azt mondják, hogy az inquisitio és a kinzások kora lejárt. Hazugság! Csak változott. Akkor a testet feszítették kintpadra, ma a lelket. Melyik rosszabb? . . .

Vagy ez tán példa akar lenni? Talán javítás céljából történik ez? . . . Oh bárgyúság! oh ezeregyéjszakai butaság! . . . Hiszen a kike ez a sors vár, a kik okulhatnak e látványon — azok úgy sem látják, mert nem igen sétálnak fénymázás cipőkben, magas tetejű kalapban déli 12 órakor a hatvani utcán, hanem megvonják magukat sötét vaczakjukban valahol a város végen, piszkos, ronda tolvajbarlangokban s alusznak egész nap, hogy éjjeli kirándulásaikra erőt merítsenek!

Uri gazembereknek pedig szintén nem szolgál ez intézkedés, mert azokat — ha valami csinylt fognak elkövetni, — nem kísérik ám gyalog az utcán, de hagyják szépen otthon a longsézen pihenni, s hónapokig csak papiroson büntetik őket, legfellebb a végén, mikor már muszáj, kalaplevé megkérlik, hogy sziveskedjenek helyet foglalni a kocsiiban s fölhajtatni a Fortunába.

De hát: rördnek muszáj lönni! s ez így van minden cultur államban.

GABÁNYI.

SZELID POLEMIA.*)

(Levél az Élet és Irodalom szerkesztőjéhez.)

Kedves barátom! Közös barátunk és munkatársunk, Bayard, úgy tetszik, mindkettőnket lefőzött. Engem az által, hogy az új parlamenti épületről mondott beszédemet nem a lapomban támadta meg, a hol alkalom nyílt volna összehasonlításokra az én vélekedésem és az ő támadása között; őnt pedig azzal, hogy az Élet és Irodalomban nem közölte beszédemnek azon részét, melyre megjegyzéseim vonatkoznak és így fegyverét — eltérőleg a

*) Készséggel közöljük, egyelőre minden megjegyzés nélkül, lapunk tisztelt munkatársa Bartha Miklós urnak ez érdekes levelét; Bayard belmunkatársunk számára tartva fenn a választ, kinek mult számunkban közölt „Az új országház góthikája” című cikkje szolgálatot okot e szelid polemiaira. A magunk részéről pedig csak annyi megjegyzésünk van, hogy Bayard eljárása által nem érezzük magunkat „lefőzve” — mint a hogy Bartha ur jegyezte meg — mert véleményünk szerint egy országgyűlési beszédre, melyet a politikai napi lapok rendszerint közölni szoktak, az illető beszéd közlése nélkül is, nyugodt lelkiismerettel tehetjük meg reflexioinkat, a nélkül, hogy jogosan azzal vádolhatnánk, hogy egy föl nem fegyverkezett egyénnel szemben folytatunk polemiait. Különbösen is, ha „lefőzésről” van szó, az kolcsönös, mert hiszen Bartha ur e levelét saját lapjában is közölte, míg Bayard illető cikkét nem adta közre. Szerk.

Bayard-féle lovagszabályoktól — egy föl nem fegyverkezett egyénnel szemben használta

Engedje meg, hogy a siető Bayard ezen lépését némileg helyrehozzam. Szükséges ez, részint az én véleményem igazolására, részint az Élet és Irodalom olvasóinak tájékoztatására. Megkísértem dióhéjba szorítani azon érveket, melyeket a góthika ellen felszólalásra birtak; s azután megkísértem szembe tenni véleményemet a Bayard véleményével.

A góthi építészeti rendszer ellen, önmagában véve, nehéz lenne harcot folytatni. Nem is tettem azt. Sőt elismertem, hogy a maga helyén, ez a legharmonikusabb műegész, a mit csak emberi elme az építészeten terén alkotott.

Abban az időben — a 11, 12, 13-ik században — midőn a csúcsíves építkezési rendszer fejlődésének halhatatlan éveit élte, az európai emberiséget vallásos rajongás és a dogmák mysteriuma uralták. A kornak ezen szelleme hozta létre a góthstylt.

Az élet örömeinek megvetése magányba kergette az embereket. E magányt az égbejuthatás álmodozása töltötte be. Az álomlátások büvköre alól nem szabadulhatott fel senki, s ezen álomlátások hatása alatt született meg a góth-alkotás. Fel a magasba. Excelsior. Ezért nevezték a kölni domot „megkötött imádság”-nak.

A széles bázis, a végtelenbe menő tagolás, a részeknek fokozatos emelkedése és egy legfelsőbb csúcshoz való gravitálása a művészi igazsággal fejezték ki az akkor élő emberiség általános törekvését, az egy istenhez való vágyódást. A sötét és titokzatos fülkék, a magas és komor boltívek, a keskeny és világtalan ablakok mintegy figyelmeztetni látszottak az embereket, hogy e föld csak a siralom völgye; egy ideiglenes megszálló hely s nincs itt más kötelesség a szomorú és rideg vezeleknél.

Ha egy ily épületmű részlet szálai el nem kápráztatják a szemet s az ember általánosságban veszi szemügyre szculpturájának körvonalait, úgy tetszik, mintha egy finomul csipkézett lépcsőzetet látna, mely felleghomályba vezet. Tökélyesebben gondolatot kifejezni nem lehet, mint a hogy a góthika a keresztyén egyház középkori felfogását kifejezi.

Ezen állításra nagy súlyt fektetek, mert épületműnél, mely stylszerűségén kívül még művészeti igényekre is számít, mindig bizonyos gondolatnak kell kifejezésre jutni.

Az akropolis nemes és eszményi egyszerűsége épen úgy jellemzi Perikles idejének gondolatvilágát, mint a forum romanumnak hatalmas ivekben betetőződő oszlopsorai a római erőt. Ha így nem volna ez, nem kapnók meg annak a különbségnek a magyarázatát, mely az angol, a normandi, a germán, az olasz és a francia góthika között létezik. Mindenik nemzet saját egyéniségének bélyegét hagyja hátra e különben egyrendszerű építkezésen. A benyomás egy, de a részletek, vagy az ivekben folytatódó keresztesződésnél vagy a rosette-ok alkotásánál, eltérnek egymástól, mert mindenik nép, a maga szellemének megfelelő motivumokat igyekezett vegyíteni a rendszerbe.

Kétségtelen azonban, hogy e rendszer a tökély fokára germán kéz között jutott. Mert az egészen ezen egyöntetű elaprózására és a köcsipkészetnek e bámulatos rabmunkájára csak germán, deductiv szellem lehetett képes.

És kétségtelen az is, hogy ezen építkezési rendszer a korszellem akkori gondolatát, a dogmák eszmekörének hajszálkülönbségeiben nyilvánuló vitáit képviseli. E viták telve voltak éles logikai for-

mulákkal, egymást keresztező kérdésekkel, háttérben leselkedő gondolatokkal és homályos következtetésekkel. Mintha látnám e vitákban a góthika hegyes csúcsait, keresztesződő vonalait, sötét fülkéit és mystikus homályát. E viták hatása alatt épült a góthika, miként a pantheismus hatása alatt a minden oldalról nyílt oszlopsoros görög templom.

Mindezzel csak azt akarom kifejezni, hogy a góthstyl csak egyházi építkezésnél jogosult, ha azt akarjuk, hogy scyl és rendeltetés összhangban legyenek. Tudom, hogy a való élet néhány példája ellenem szól. Maga az angol parlamenti épület szintén góthstylben van építve. De ez még nem zárja ki, hogy igazam legyen; mert egy többség leszavazhatja a műizlést, de új szabályokat még sem terem.

Vegyük ehhez a parlament és az egyház rendeltetése között levő különbséget. Amott a népsouverainitás eszméje jutott diadalra; emitt a Mindenhatóba vetett hit. Amott érvek, meggyőződések, gyakorlati igazságok érvényesülnek; emitt a buzgóság, engedelmesség, a kutatás nélküli bizalom tölti be a szívet. Amott a küzdelem, emitt az imádság áhitata. Egyik helyen a protestáló ész, másik helyen a megnyugtató kedély.

De vannak egészen gyakorlati kifogásaim is.

A góthstyl mellett teljesen elvész a festészet és szobrászat dekoratív jelentősége. A fülkébe be lehet szorítani az istenfélő szenteket, de a parlamenti csatak hősei nem illenek oda. Nagyobb történeti festményeknek nem lehet helyet találni. Tehát a monumentális épülethől ki lesz zárva világhírű festőink közreműködése; tehát a jelenkor magyar kulturájáról, festőink mellözésével fogunk tanuságot tenni. Az üvegfestészet nem vigasztal e tekintetben, mert az csak bábjáték.

Egy góthikát ülésteremmé alakítani lehetetlen, mert rossz az akusztikája és hiányos a világítása. Beszélnek felső világításról, beszélnek képekről való helyekről, beszélnek terraszról a szobrok elhelyezésére. De akkor ne beszéljenek góthikáról, mert abban ugyan nincsen sem terrasz, sem felső világítás, sem hely a képeknek.

A tervezett épületben persze lesz. Mert ebben kúpola is lesz, mansard is lesz, talán még fodrász műhely is lesz. Mert mi az ezredéves ünnepélyhez nem egy stylszerű épülettel járunk, hanem a mai tétovázó kor hí kinyomatával: egy zagyvalékkal, mely góthstylnek neveztetett el, de a mely az átmeneti tapogatózás egy korcszülötte — olyan mint az öszvér, a szamárrés a ló között — mely a Duna partján a maga horizontális irányával (halhatatlan istenek! Egy horizontális fekvésű góthika!) úgy jelterül, mint a palacsinta.

Nagyjában ezek voltak az én argumentumaim a góthstylű országház ellen.

Már most mit mond ezekkel szemben Bayard?

Először is elismeri, hogy országháznak nem való a góthika, mert „a nyílt felfogás, előítéletes elfogultság nélkül arányt és törvényt kereső törekvés egészen más, mint a góth épület csarnokaiban kielégítetlen sovárgástól merengő hangulat.” A legfőbb dologban tehát egyetértünk.

Másodszor elismeri, hogy a góthika szobrászatunk és festészetünk érvényesítésére alkalmatlan. Ennélfogva egyetértünk a másik földolgozásban is. De hát ekkor miért szólal fel Bayard ellenem?

Bayardnak az a célja, hogy megnyugtassa a góthika elleneseit. Ám, ha ama két kifogást elfogadják, akkor mivel nyugtat meg?

Először azzal, hogy „az építészeti a múlt symboluma,” már pedig a mi alkotmányunk ezer éves. Ez azonban nem megnyugtató érv. Mert az az állítás,

hogy „az építészet nem a jelen, nem a jövő művészete, hanem a múlt symboluma” — kétségbe esetten várakozik a bizonyításra.

Az építészet a korszellemnek, a nép egyéniségének és a szükségletnek kifejező művészete. Ezt értem. Maga a góthstyl a múlt symboluma; ezt is értem, de hogy az építészet egyáltalában a múlt symboluma lenne, ezt pusztán állításra nem fogadom el, mert ez merőben ellenkezik a műtörténet tanúságaival.

De ha úgy volna is, akkor sincsen megmagyarázva, hogy miért symbolizáljuk mi a magunk múltját épen a góthikával? Hiszen a görög, a római, a byzanti, a mór, az egyiptusi, a román — ezek mind régiebb rendszerek, mint a góth. És a múltnak e gazdag hagyatékából miért fogadjuk el épen a góthstylt, mikor a mi egyenes és vadregényességre nem hajló nemzeti jellemünkkel oly kirívó ellentétben áll a germán szellemnek „szövevényes gondolat-világa?”

Ámde — mondja Bayard — „a magyar alkotmány teljességet a keresztyén korszakban nyert; ennek kedvelt symboluma a góth épület.” Ezt az állítást is csak úgy fogadom el, ha megköthetnek. S még úgy sem.

A magyar alkotmány gerince a vérszerződés; a vármegyét és a semmit rólunk nélkülünk elvet, a nyeregkapában hozták őseink Ázsia valamelyik legelőjéről. E tekintetben a keresztyén szellem első befolyásának nem köszönhetünk egyebet, mint néhány törvényt a magánjog körében és a német császárok aknamunkáját.

De akár így van ez, akár úgy, a miként Bayard mondja, a kérdés nem az, hogy a góthika rendszere megegyezik-e a keresztyén korszak szellemével, mert az minden bizonynyal megegyezik. A kérdés az, hogy megegyezik-e az alkotmányunk szellemével? Mert ezzel kell megegyeznie, ha azt akarjuk, hogy országunk symbolum legyen. És erre a kérdésre nem felel Bayard, hanem azt mondja, hogy alkotmányunk abban az időben nyert teljességet, a mely időnek a góthstyl az építészeti symboluma. Világos, hogy Bayard nagyobb súlyt fektet a kronológiai, mint az organikus összefüggésre; s ebből az is világos, hogy Bayard ezen állításának csak látszata van, de nincsen alapja.

További megnyugtatómra azt mondja Bayard, hogy a görög stylhez domb szükséges, már pedig „a Duna mellett dombot képzelni sem lehet.” Hát én nem vagyok megnyugtató, mert én képelek dombot a Duna mellett. Képelem p. o. Budavárát. Ez az igaz, hogy hegy, szemben a kunhalmokkal, de — domb, szemben a Tátrával.

Egyik sarkán van a királyi palota — ez a souveranitás egyik része; másik szakára képelem az ország házat, mint a souveranitás másik jelképét, a görög stylben a korinthusi oszlopok fenséges rendszerével; a kettő közé képelem a ministeriumoknak, a kir. táblának és kuriának stylszerű palotát. Hadd legyen a budai vár a mi Capitoliumunk!

Megmaradok tehát véleményem mellett és nem vagyok megnyugtató. A góthikához rejtélyes vadon fenysudara adtak motivumot; a görög-stylt a legbevégtettebb izlésű nép szabad gondolkozása teremtette.

Tudom, hogy Bayard mellett van a többség; de érzem, hogy mellettem van az igazság.

BARTHA MIKLÓS.

KÜLÖNFÉLEK.

Kolozsvárt, 1884. május 17.

— NEMZETI SZÍNHÁZ A hét előadásai közt vonzó erő és valódi érték tekintetében kétségtelenül Ohnet „Vasgyárosa” áll első helyen. A fiatal francia író gárda egy kétségtelen tehetsége Ohnet; első s pedig nagy hírű sikerét „Serge Panin” című regényével aratta. A kritika e regényben hatásos voltát dicsérte, de benne poesist is talált. Átkovácsolták ezt is szindarabnak, mint Augier, Deudet s többi elődje regényeivel történt. Így is hatott s pedig inkább, mint Sardou ifjúkori drámái, miket tudvalevőleg előbb csak a másodrendű színházakban adtak. Kétségtelen, hogy Ohnet is abban a légkörben növekedett, hol az írók a sensatióban találták meg az írói dicsőség egyik alkotó elemét s kedvencz műfajukat a regényben; de eddigelő legalább nem áldozott fel tehetségéből mindent ez irányban. A „Vasgyáros” hatásos s a szinpad remek ismeretével írott darab. De legalább regénydráma. Szerkezete élenken foglalkoztatja az érdeklődést, de nem csupa sensatio. Van benne poesis. Expositiója jellemeket állít egymással s önmagukkal szembe. Egy nőt, Clairet, ki nőiessége és egy nemes jellem ellen vét, ki daczból, gögből és boszúból megy férjhez: egy férfi önzetlen, nemes szenvedélyével s szilárd akaratával állít szembe. A dacz, a gög és a boszú megtörik, becsüléssé és szerelemmé válik a vasgyáros nemes jelleme előtt. Ez az alap motívum, mely a mellett, hogy nemesítő tanúságot rejt magában, alkalmas alap a pszichológiai momentumok s a drámai küzdelmek rajzára. Nem az író, hanem maguk a szereplő személyek mozgatják rugói a drámai életnek e darabban s ha a hatás emelése kedvéért egy-egy erőltetett momentum föl is tűnő, az ilyet kedvelő francia publikum elnéző ítélését ugyan nem írjuk alá, de elismerjük, hogy a drámai alap meg van, a szembe állított elemek és indulatokból természetesen foly az érdekes küzdelem. A darab főjellemei tisztán körvonalozottak, a mellékszerepek csak potentirozók. Ebből következett, hogy Claire és Philip (a vasgyáros) erőteljes alakításokban, a többi csak részint megalakítva mutatottak be. Clairet Medgyaszai Evelin játszta s e fellépéssel még inkább bebizonyította, mit már az „Utolsó szerelem” alkalmával mondottunk, hogy szép tehetséggel van megáldva és egyfelől szorgalom s tanulmány, másfelől egy-két modorosságának leszokása által elérheti, hogy a magasabb művészi igényeknek is megfeleljenek alakításai. Mostani játékára vonatkozólag, nem ugyan megrovásképen, hanem csak figyelmeztetés gyanánt említtük, hogy például, midőn fájdalmat akar kifejezni, arczjátéka visszatetsző s fejével igen sokat bolygat. Máskülönbén sikerült játékát a közönség többszöri kihívással jutalmazta. Daróczy Ilka (Athenais) bár jobban játszott, mint első fellépése alkalmával, de azért még most is sok kívánni valót hagyott fenn. Vederes Gyula Bligny herceg szerepében először lépett fel mint szerződött tag szinpadunkon. Ez alakítása nem igen felelt meg azon jó hírnek, mely őt a vidékről megelőzte; de hajlandók vagyunk ezt annak tulajdonítani, hogy nem igazi szerepkörében játszott. Végül nem mulaszthatjuk el a régi tagoknak, — kiváltkép pedig Kovács Gyula és Szentgyörgyi kitűnő játékáért elismerésünk kifejezését.

— EGYETEMÜNK ifjúsága tüntetett a románság ellen. A tüntetésekre alkalmat különösen a kolozsvári román egyetemi ifjúság régóta folytatott magyar nemzetellenes viselkedése és a „Julia” című, eredetileg önképzés titulusa alatt és czégén folytatott, de tényleg politikai színezetű üzelmek szolgáltattak. Vagy harmincz román fiatal ember üdvözli a „Gazetta” című szajaskodó lapot, midőn napi lappá lesz s ez az üdvözet a „Julia”-ból s annak főszerepvivőitől származik, szint ily módon üdvözlik a „Tribunát”, ünneplik a balázsfalvi felviradás évfordulóját s a magyar nemzet jogai elrablásának nevezik. Így a fiatal románok, élén nevelőkkel, professorokkal. Ez ellen tiltakozott egyetemünk ifjúságának érzuete s tiltakozott oly módon, mely mindenfelé helyesléssel találkozhatik, mert indokolt és határozott. A Bánffy-kertben Varró László előklete alatt tartott népes gyűlésükön, Szentkirályi Kálmán, Bónis Sámuel s mások talpra esett beszédei után kimondták, hogy úgy a városi hatóságnál, mint az egyetemi tanácsnál s a miniszteriumnál a „Julia” feloszlását kérelmezik s hogy a román agitatio ilyenmü üzelmét tovább tétlenül nem nézik.

— AZ ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET bölcsélet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztályának f. hó 17-dikén

szombaton d. u. 5 órakor az egyetem bölc. karának VIII. számú termében szakulést tart a következő tárgysorozattal: 1. Bánk-bán jelleméről, Hegedüs István ref. coll. igazgatótól. 2. M. Tullius Cicero „De officiis-e” irodalomtörténelmi szempontból, G. Mihálcz Ödön miskolczi főgymn. tanártól. 3. Bothlen Kata grófnő élete, dr. Boros Gábor nagy-szebeni főgymn. tanártól. A szakulás után kebli zárt ülés lesz, melynek tárgya új tagok fölvétele.

— ÖTVEN ÉVES JUBILEUMÁT ülte meg diszes s szép számú résztvevők jelenlétében szombaton a „Stadler-kert” nagy éttermében Rác István 74 éves munkás, ki fenn jelzett időt, mint nyomdász, becsülettel töltötte be. A kedélyes vacsorát a pohárköszöntők hosszú sora követte. Dr. Finály Henrik, dr. Szász Béla, Hegedüs István, Szász Domokos s még többen emeltek poharat eme 74 éves agg feddhetlen jellemre s kedélyességgel fűszerezték meg az 50 éven keresztül becsülettel folytatott munka megünneplését. Méltó a kitüntetés ily mult után!

— A KOLOZSVÁRI TUDOMÁNY-EGYETEMEN dr. Réthy Mór eddigi mennyiségtani, természettani nyilvános rendes tanár kérelmének hely adatva, ezental az elemi mennyiségtant adandja elő s az ez által üresedésbe jött mennyiségtani természetant Vályi Gyula nyilvános rendkívüli tanár fogja előadni.

— AZ EGYETEMI építkezések nagyban folynak. A muzeum-kert mellett fekvő telken épüendő boncz- és törvényszéki orvostani intézet — Hauszmann Alajos budapesti műegyetemi tanár művezetése alatt — építkezési munkálata Metz Frigyes ismert nevű helyi vállalkozó által a napokban kezdetett meg.

— AZ „ERDÉLYI MUZEUM-EGYLET” orvos-termeztudományi szakosztálya vasárnap (11 én) délelőtt tizenegy órakor, számos tag jelenlétében, alakuló gyűlést tartotta. A megejtett választás eredménye a következő: A két szakosztály elnöke dr. Entz Géza és titkára dr. Klug Nándor lett. Az orvosi szak elnökül dr. Genersich Antal, jegyzőjül dr. Bókay Árpád, választmányi tagokul pedig dr. Nagy József, dr. Purjesz Zsigmond és Belky János választottak meg. A természettudományi szakosztály elnöke dr. Koch Antal, jegyzője Kálmán, választmányi tagjai: dr. Abt Antal, Gamauf Vilmos és dr. Daday Jenő lettek. A gyűlés, mielőtt eloszlott volna, az ügyrendet is megállapította.

— A BRASSÓI DALÁRDA legközelebb fogja 25 éves fennállását megünnepelni, melyre mindazon dal-egyleteket Ausztria-Magyarország, Németország, Románia stb. területéről, melyekkel összeköttetésben áll, meghívott.

— MÁJÁLIS. A ref. ifjúság a „Hojában” 21-én tartja meg az idén májálisát. A rendező bizottság elnöke dr. Török István tanár s már ez is teljes garantiát nyújt a májális sikerére nézve.

— AZ ERDÉLYI REF. EGYHÁZKERÜLET jövő hó 5-én tartja meg közgyűlését a következő tárgysorozattal: 1. az állandó igazgató-tanács javaslata, az egyházkerület törvényeinek a magyar ref. egyetemes egyházi törvényekbe beillesztésére s az egyházi összes törvényeknek rendszeres összeállítására vonatkozólag. 2. Ugyancsak előterjesztésére a középiskolai országos törvénykövetkezésben szükséges intézkedésekről. 3. Az országos ref. közalapból segélyezés végett benyújtott kérvények felülvizsgálása s azokra vonatkozó vélemény megállapítása. 4. Az igazgató-tanács javaslata az egyházkerület házipénztárából (domestica) megállapított 1000 frt. segély kiosztására s jövőre ezen alapból 2000 frt segély folyóvá tételére nézve. 5. Gondnoki és tanári választások.

— VASÁRNAP DÉLELŐTT szép számú közönség előtt tartotta a ref. főtanoda ének és zenekara az évi próbatételét. A sikert a sürü tapsban teljesen elértnek látta az ifjúság s egyuttal buzdításul is szolgálhatott a jövőre. Az iskolai önképző-kör zárünnepélye is volt ez egyuttal. Dr. Török István felolvasta a jutalomban részesültek névsorát s egy csinos beszéddel bezárta e szép ünnepélyt.

Tartalom: Korunk árnyképe. Hegedüs István. — Az utolsó Bobori leány. Petelei István. — Egy nagy világba lépő leánynak. Szentesi Lajos. — Szinte feláldozták. Sáni László. — Egy pessimista naplójából. Lányi Ernő. — Az ürdög és az asszony a román népnél. Moldován Gergely. — Pesti posta. Gabányi. — Szelid polemia. Bartha Miklós. — Tárca. Csevegés Kolozsvárról De Gerando A. — Különfelék. —